

دارالفنون

ادبیات، فلسفہ، اجتماعیات، تاریخ، جغرافیا، ادبیات

ایکسچی جلد

شرزادہ ہاشمی : اوقاف اسلامیہ مطبعہ سی

۱۳۳۹-۱۹۲۳

ییلدیرم بایزید خانک اتخاری

سلطان ییلدیرم بایزید خانک آنقره جوارنده «چوق اووه» ده تیمور ایله اولان مشهور حربده اسیر ایدیلهرک او حالده وفات ایلدیکی معلومدر. فقط وفاتک نه صورتله اولدیغنده مورخلر آراسنده اختلاف واردر. اجرا ایتدیکمز تدقیقات بزه بو اختلافک، مورخلرک مسلکی یوزندن کلدیکنی کوستریور. مدرسه محصولی اولان مورخلرکه بونلر بالنسبه متأخریندن در، سلطانک اجلی ایله ارتخانی ترویج ایدیورکر. بونلردن اول کان فقط مدرسه کورمیهن وحقی برچوقلرینک آدلری بیله مجهول قالان مورخلر ایسه وفاتک «کندینی حقه قویمق» یعنی «اتخار» اولدیغنی قید ایدیورلر. مدرسه لیلر ییلدیرم بایزیدک اتخارینی صاقلامه لرینه سبب بونک نامشروع اولیشی در؛ دیگرلرینک حقیقتی اولیشی کی کوسترمه لری ایسه حکم شریعتیه وقوفسزلق دها طوعریسی صفوت اثریدر. سلطان عبدالعزیز خانک بروسه بی زیارتلرنده بوتون سلطانلرک مزارلرینی زیارت ایلدکلری حالده سلطان بایزیدی اهل ایتملر؛ بوکاده سبب اسارتده وفاتری اولدیغنی مشهوردر. تدقیقات عاجزانه مستند قناعتیه کوره سلطان بایزید اتخار ایتمش، مزارنده کی کیکلری ایسه شبهه سز نامردجه قره مان اوغلی طرفندن یاقیلمش اولدیغندن اورای زیارت صرف بر خاطره یه حرمت اوله بیلیر.

خواجه سعدالدین افندی اتخاری قاپامق ایچون باقیکز نه دیور:

«بولدیغین یازان وضبط تواریخده اتقان طریقه سندن آزان بعض اوزانلرکه تاریخ نویسلرکه تصدی ایدوب اقوال مختلفه ایراد ایتملردر، نه شان سلطنتیه لایق تعبیر داپدیزه عارفلر ونه موالیدووفیات اوقاتنه واقفلردر... وسبب موتلری بیانده دخی اقوال ناشایسته یازوب شرعاً مجوز اولمیان امری اول شاه دینداره نسبت ایدوب تناول زهر نعمت حیاتدن کندوی بی بهره ایتدی دیو بلا امترا بهنان وافترا ایتملردر.»

خواجه سعدالدین افندی اتخاری یازانلردن «حدیدی» دنده شو منظوم پارچه بی اقتباس ایدیور. حدیدی نسخه لری کتبخانه لرمزده چوق بولنور، فقط بز تاج التواریخدن اقتباس ایلوروز.

نظم همبری

تمور تاتاره ویردی ملک رومی
قاله تاتار النده ملک عثمان

مکر لایق کوروب تاتار شومی
که رومه طاهرالدین اوله سلطان

تموره چاغروب ديدى كه اى شاه
 بيله آل كت ، قومه تاتارى زنه ار
 سمرقنده كيم ايله دم اوزو كى
 كله سن نخشكه صاغ واسن سن
 كوروب قيدىن حقه تسليم ايدر جان
 عدودن پس عدم يك اولدى مائل (۱)

بو حاله يىلدىرم خان اولدى آگاه
 كركمز ملك عثمان ايچره تانار
 تمور ديدى ، قبول ايتدم سوزو كى
 سنى تاتار ايله بيله صالم بن
 سمرقندى ايشيدوب يىلدىرم خان
 مكر كيم خانمده واردى قاتل

شمى اتخاره قاتل اولان مؤلفره كلم :

« بايزيد خان ايشتديكم سمرقنده كیده جكدر همان كندو مصلحتى كوردى . »

عاشق پاشا زاده (مطبعة عامره طبعى ص ۸۰)

طرفدى دارالفنون كىتبخانه سنده بر اقيلان وشبهه سز اسكى اولدىنى جالده بعض ذيللرله ۹۵۹
 سنه سنده قدر وقايى جامع اولان ۲۱۹۴ نومروده مقيد يازمه بر « تواريخ آل عثمان » :
 « تمور خان يىلدىرم خان ايتدى » هى خان بن سنى سمرقنده التورم اندن كرو سنى مملكته
 كوندوررم « يىلدىرم خان بونى اشدجك غايت سخت اولدى ، انده وارمسنه غيرت ايدوب كندو قيدن
 كوردى الله امرنه واردى . »

فقره سى مقيد اولدىنى كى ، « تاريخ عثمانى انجمنى » كىتبخانه سنده كى مؤلفى مجهول ديكر بر
 « تواريخ آل عثمان » دده : « هاندم يىلدىرم كندونك قيدىن كوروب الله تعالى نك رحمتنه واصل
 اولدى » (تواريخ آل عثمان ، ص ۴۲) فقره سى مسطوردر . مع مافيه بو خصوصده « حديدى » نى
 تأييد ايدن اك مهم تفصيلات - كوپرىلى زاده فؤاد بكه عائد - كنداك مؤلفى مجهول « تواريخ آل
 عثمان » نسخه سنده در .

« يىلدىرم خان غيرتلو كشيدي غيرتندن كندويه صغرغدى (!؟) قدرت حتمكدن اجل كىلواوانجه
 البته بر بهانه اولور . اول دمده بلسنده بر يوزكى واردى صغرغدى قاشنده آغو واردى حاضر
 اتمشى . اول آراده كندويه قيدى ، اول يوزوك طاشنى يلى . كندو قيدنى كوردى الله رحمتنه
 واردى . »

تورك لسانياتى وتورك تاريخى مدرسى

نجيب عاصم

